

УДК 336.02

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК ВЗАЄМОЗУМОВЛЕНІ КАТЕГОРІЇ: ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ

Романчукевич Віталій Вікторович,
кандидат економічних наук,
докторант
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail: v707070v@gmail.com

Анотація. Розглянуто наукові підходи до трактування поняття «фінансова політика». Виявлено, що вдосконалення і модернізація фінансової політики держави, від якої залежить формування та розподіл фінансових ресурсів усіх суб'єктів економічних відносин, повинні проводитися з урахуванням особливостей взаємодії цих суб'єктів. Доведено, що в умовах сьогодення існування держави категорії «державна фінансова політика» та «економічний розвиток» є взаємозумовленими і взаємопов'язаними. Зауважено, що закордонні наука і практика роблять акцент на фінансовій політиці суб'єктів господарювання, у той час як в Україні — на державній фінансовій політиці.

Виявлено, що більшість наукових підходів до трактування поняття «фінансова політика» здійснюють посил на досягненні певного рівня економічного розвитку. Досліджено підходи до розуміння науковцями дефініції «економічний розвиток» і виявлено, що попри відсутність єдиного підходу до розуміння поняття «економічний розвиток» і наявність немалої кількості різних авторських підходів, усі вони (як українські, так і іноземні джерела) в основі містять два основні чинники: якісне поліпшення процесу створення економічного блага і спрямованість усього процесу на підвищення рівня життя населення, його добробуту.

Висвітлено погляди провідних науковців Заходу XX століття на державне втручання в економіку. Розглянуто основні завдання фінансової політики і види фінансової політики залежно від завдань, що вирішуються в суспільстві. Розкрито основні види і типи фінансової політики.

Узагальнено, що фінансова політика є складним суспільно-економічним явищем, що являє собою сукупність різноманітних заходів, які спрямовані на оптимальні формування, розподіл і використання фінансових ресурсів з метою досягнення певного рівня економічного розвитку. Характер, тип і вид фінансової політики залежать від умов, у яких вона реалізовується (у тому числі обсягів фінансових ресурсів у державі), та рівня економічного розвитку, що планується досягти.

Ключові слова: економічний розвиток, фінансова політика, державна фінансова політика, типи фінансової політики, види фінансової політики.

Формул: 0; рис.: 4; табл.: 2; бібл.: 36.

ECONOMIC DEVELOPMENT AND STATE FINANCIAL POLICIES AS A RELATED CATEGORY: CONTENT AND MAIN CONCEPTS

Romanchukévych Vitalij,
Ph. D. in Economics,
Doctoral student
of SHEI «Banking University»
e-mail: v707070v@gmail.com

Abstract. The scientific approaches to the interpretation of the concept of «financial policy» are considered. It is revealed that the improvement and modernization of the financial policy of the state, on which the formation and distribution of financial resources of all subjects of economic relations depends, should be conducted taking into account the peculiarities of the interaction of these subjects. It is proved that in the present conditions the state of the category «state financial policy» and «economic development» are mutually interconnected and interconnected. It was noted that foreign science and practice emphasize the financial policy of business entities, while in Ukraine it is based on state financial policy.

It is revealed that most scientific approaches to the interpretation of the term «financial policy» make an effort to achieve a certain level of economic development. The approaches to understanding by scientists of the definition of «economic development» and discovered that in spite of the lack of a unified approach to understanding the concept of «economic development» and the presence of a considerable number of different author's approaches, all of them (both Ukrainian and foreign sources) basically contain two main factors: a qualitative improvement in the process of creating an economic good and the direction of the whole process to improve the living standards of the population, his prosperity.

The views of leading scientists of the West of the twentieth century are highlighted. on state interference in the economy. The main tasks of financial policy and types of financial policy depending on the tasks solved in the society are considered. The main types and types of financial policy are revealed.

It is generalized that financial policy is a complex socio-economic phenomenon, a set of various measures aimed at optimal formation, distribution and use of financial resources in order to achieve a certain level of economic development. The nature, type and type of financial policy depend on the conditions in which it is implemented (including the volume of financial resources in the state) and the level of economic development that is planned to be achieved.

Keywords: economic development, financial policy, public finance policy, types of financial policy, types of financial policy.

Formulas: 0; fig.: 4; tabl.: 2; bibl.: 36.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ И ГОСУДАРСТВЕННАЯ ФИНАНСОВАЯ ПОЛИТИКА КАК ВЗАИМОУСЛОВЛЕННЫ КТЕГОРИИ: СОДЕРЖАНИЕ И ОСНОВНЫЕ КОНЦЕПЦИИ

Романчукевич Виталий Викторович,
кандидат экономических наук,
докторант
ГБУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: v707070v@gmail.com

Аннотация. Рассмотрены научные подходы к трактовке понятия «финансовая политика». Замечено, что зарубежные наука и практика делают акцент на финансовой политике субъектов хозяйствования, в то время как в Украине — на государственной финансовой политике.

Выявлено, что большинство научных подходов к трактовке понятия «финансовая политика» осуществляют посыл на достижении определенного уровня экономического развития. Исследуются подходы к пониманию учеными дефиниции «экономическое развитие». Освещены взгляды ведущих ученых Запада XX века на государственное вмешательство в экономику. Рассмотрены основные задачи финансовой политики и виды финансовой политики в зависимости от задач, решаемых в обществе. Раскрыты основные виды и типы финансовой политики.

Ключевые слова: экономическое развитие, финансовая политика, государственная финансовая политика, типы финансовой политики, виды финансовой политики.

Формул: 0; рис.: 4; табл.: 2; библи.: 36.

Вступ. Сучасна економіка функціонує за принципово новими принципами, формування яких зумовлене значними інформатизацією і цифровізацією суспільства, зміною ролей основних економічних акторів, а також зміною пріоритетів ухвалення економічних рішень від держави до суб'єктів господарювання і домогосподарств. У таких умовах державна політика повинна піддатись значній модернізації. Це стосується всіх її елементів, у тому числі й фінансової політики держави.

Удосконалення та модернізація фінансової політики держави, від якої залежать формування і розподіл фінансових ресурсів усіх суб'єктів економічних відносин, повинні проводитися з урахуванням особливостей взаємодії цих суб'єктів, а також основної мети їх розвитку — сталого економічного розвитку.

Очевидно, що на сьогоднішньому етапі існування держави категорії «державна фінансова політика» та «економічний розвиток» є взаємозумовленими і взаємопов'язаними, проте першочерговість однієї з них щодо іншої важко визначити без чіткого аналізу

змісту кожної із зазначених категорій та їхніх основних концепцій.

Аналіз досліджень і постановка завдання. До теоретичних обґрунтувань проблем, причин і перспектив економічного зростання у своїх наукових працях зверталось чимало всесвітньо відомих науковців. Так, серед найбільш знаних і поважних є такі, як А. О'Сулліван (O'Sullivan), С. Шефрін (S. Sheffrin), Р. Контерас (R. Conteras). Розробляли тему економічного зростання і такі вітчизняні науковці, як В. Кармазін, О. Кендюхов, Ю. Огаренко, Ю. Огієнко, К. Ягельська. Висвітлювалися питання економічного розвитку і в економічних словниках та енциклопедія.

Що ж стосується державної фінансової політики, то її дослідження теж суттєво актуалізувалися минулим часом. Таким чином у вільному доступі є інформаційні ресурси Nasdaq, Glossary of statistical terms, UAEU (United Arab Emirates University), E-finance management. Що ж стосується наукового доробку вітчизняних учених, то найбільш вагомий внесок у дослідження питань фінансової політики держави здій-

снили І. Адаменко, О. Василик, А. Даниленко, І. Запатріна, Б. Карпінський, Л. Лозовський, В. Малишко, О. Маслова, О. Опалов, С. Опарін, А. Пучко, Ю. Радіонов, Б. Райзберг, Т. Сіташ, Є. Стародубцева, Г. Степанова, І. Чугунов, В. Федосов, Т. Шира, С. Юрій.

Проте варто зауважити, що більшість наукових досліджень проблем економічного зростання і державної фінансової політики, що здійснювалися досі, проводилися без урахування їхніх взаємозалежностей і взаємозумовленості. Саме тому, віддаючи належне вищезгаданим науковцям та опираючись на їхні здобутки, вважаємо за доцільне продовжити дослідження цих категорій, однак у контексті зв'язків між ними.

Метою статті є дослідження категорії державної фінансової політики у взаємозв'язку з поняттям економічного розвитку.

Методи дослідження. У процесі здійснення дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: абстрактно-логічний метод, зокрема прийоми аналогії та зіставлення, індукції і дедукції, наукової абстракції (для уточнення понятійного апарату з проблеми, що досліджується, та при обґрунтуванні взаємозв'язків між економічним зростанням і державною фінансовою політикою).

Результати дослідження. Поняття «фінансова політика» набуло такого поширеного використання, що сьогодні існує величезна кількість підходів до його трактування, адже кожен користувач цього терміна (науковець, розробник фінансової політики, пересічний громадянин тощо) акцентує увагу на окремих складових, що цікавлять саме його. Саме тому проаналізуємо окремі підходи до трактування категорії «фінансова політика», що використовуються в Україні та за кордоном.

Т. Д. Сіташ досліджує фінансову політику в контексті формування ринкової економіки і визначає її як «сукупність заходів держави щодо мобілізації і розподілу фінансових ресурсів для досягнення зростання валового внутрішнього продукту та подолання економічних проблем розвитку» [1]. Такий підхід є цікавим, адже він вказує на різновекторність реалізації фінансової політики. Так, з одного боку, вона спрямована на досягнення певного економічного зростання, а з другого — на розв'язання проблем розвитку.

І. П. Адаменко, досліджуючи фінансову політику, звертає увагу, що метою її реалізації є виконання державою функцій, покладених на неї, чого вона досягає шляхом цілеспрямованої діяльності із використанням фінансової системи, що спрямована на мобілізацію фінансових ресурсів, їхній розподіл і використання [2]. Схожий підхід до трактування фінансової політики в такої групи науковців, як Б. А. Карпінський, Т. Б. Шира, Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовський і Є. Б. Стародубцева, які також звертають увагу на те, що в її центрі лежать формування і використання фінансових ресурсів. Відповідно до їхнього бачення, фінансова політика — це

«частина економічної політики держави, уряду; напрям у використанні державних фінансових ресурсів, регулюванні доходів і видатків, формуванні й застосуванні державного бюджету, податковому регулюванні, управлінні грошовим обігом, регулюванні курсу національної валюти» [3; 4].

В. Федосов і С. Опарін [5], а також І. Запатріна [6] завданням фінансової політики вбачають у забезпеченні економічного зростання шляхом використання відповідних механізмів фінансового впливу на попит і пропозицію, споживання та інвестиції.

Такі науковці, як В. В. Малишко, А. О. Пучко, Ю. Д. Радіонов, О. Василик, А. Даниленко, С. Юрій, В. Федосов, Г. М. Степанова, Т. В. Сіташ (інше дослідження), аналізуючи формування і реалізацію фінансової політики та не заперечуючи, а, навпаки, — підкреслюючи важливість окремих складових попередніх визначень, акцентують увагу на тому, що фінансова політика включає заходи з формування і використання фінансових ресурсів, метою чого є досягнення певного рівня економічного розвитку (у різних працях сталого — стабільного, збалансованого тощо).

Так, О. Василик зазначає, що фінансова політика є складною сферою діяльності законодавчої і виконавчої влади, що включає заходи, методи і форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного та соціального розвитку [7].

С. Юрій, В. Федосов і Г. Степанова розглядають фінансову політику як сукупність розподільчих відносин і перерозподільних заходів, які держава здійснює через фінансову систему для організації та використання фінансових відносин з метою забезпечення зростання ВВП і підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства [8].

В. В. Малишко і А. О. Пучко, а також А. Даниленко під фінансовою політикою вбачають сукупність цілеспрямованих державних заходів щодо формування й ефективного використання фінансових ресурсів країни, які містять ресурси її окремих регіонів, секторів економіки, підприємств і домогосподарств, для забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку на основі використання відповідних фінансових і монетарних важелів та створення відповідного інституційного середовища, котрі сприяють реалізації цієї політики [9; 10].

Відповідно до бачення фінансової політики Т. Сіташ, вона являє собою складову частину економічної політики держави, що є системою заздалегідь визначених і затверджених заходів, форм і методів мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів державними інститутами з метою виконання державою своїх функцій відповідно до стратегічних і тактичних цілей її економічного і соціального розвитку [1].

Ю. Д. Радіонов розглядає її як стратегічний курс розвитку державних інституцій та органів, які націлені на формування доходів та ефективне використання

фінансових ресурсів з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни [12]. Науковець зазначає, що у процесі реалізації фінансова політика має три рівні:

1) рівень підприємств, організацій, власне суб'єктів господарювання;

2) загальнодержавний;

3) міжнародний.

Головною метою будь-якого з цих рівнів є формування системи управління фінансами, яка би цілком відповідала завданням, що поставили перед країною у плані реалізації тактики і стратегії дій [12]. Проте, аналізуючи розглянуті підходи до трактування поняття «фінансова політика», легко помітити, що в закордонному значенні в основному йдеться про рівень суб'єктів господарювання і визначення є дуже кон-

кретними, тоді як у підходах вітчизняних науковців до визначення зазначеної категорії, очевидно, що йдеться саме про державну фінансову політику.

Крім того, закордонних підходів значно менше, що свідчить про практичну спрямованість досліджень учених, а також про особливу актуалізацію проблематики фінансової політики в Україні на сучасному етапі розвитку держави.

Як ми зазначали, левова частка підходів науковців до визначення поняття «фінансова політика» містить посил на досягнення певного рівня економічного розвитку. Тому для нашого дослідження важливо дослідити також і підходи до трактування цього поняття.

Найбільш вживані сучасні підходи до трактування категорії «економічний розвиток» представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Найпоширеніші підходи до розуміння категорії «економічний розвиток»

Автор (и)	Трактування
Кармазін В. А., Огієнко Ю. М. [13]	Зростання повинне мати межі економічності та бути якісним покращенням процесу переробки ресурсів, удосконалення технології
Огаренко Т. Ю. [14]	Збільшення обсягів суспільного виробництва за рахунок удосконалення продуктивних сил і способу їх поєднання, визначаючи поняття економічного розвитку, відрізняє його від поняття «розвиток економіки», водночас вказуючи на тісний зв'язок між ними та їх взаємозумовленість. Так, відповідно до підходу цього науковця, економічний розвиток завдяки інтенсивного зростання та якісних змін (заміни) виробничих сил є передумовою до розвитку економіки
Кендюхов О., Ягельська К. [15]	Економічний розвиток динамізують інновації, адже індустріальна модель, паливо витратна та енергоємна вже не в змозі розв'язати завдання економічного розвитку, тому з метою прискорення соціально-економічного розвитку та підвищення рівня життя державна політика розвинутих країн орієнтується на стимулювання ефективності використання наукового, освітнього, інтелектуального та технологічного потенціалу
О'Сулліван, А. (O'Sullivan), Шефрін С. (Sheffrin, S.) [16]	Сфера економічного розвитку включає процеси і політики, за допомогою яких нації вдосконалюють економічний, політичний і соціальний добробут їх населення
Контерас Р. (R. Conteras) [17]	Має безпосереднє відношення до навколишнього середовища. Використовується спільно при обговоренні таких термінів, як модернізація, вестернізація та індустріалізація
Словник міжнародної економіки Деардофа [18]	Постійне зростання економічного рівня життя населення країни, як правило, здійснюється за рахунок збільшення запасів фізичного та людського капіталу та вдосконалення технологій
Енциклопедія Британіка [19]	Зростання рівня життя людей з малозабезпечених економік до економіки з високим рівнем доходу
Бізнес словник (Business Dictionary) [20]	(як правило) означає прийняття нових технологій, перехід від сільського господарства до економіки промисловості та загальне поліпшення рівня життя

Примітка. Складено за [13—20].

Варто зауважити, що попри відсутність єдиного підходу до розуміння поняття «економічний розвиток» і наявність немалої кількості різних авторських підходів, усі вони (як українські, так і іноземні джерела) в основі містять два основні чинники: якісне поліпшення процесу створення економічного блага і спрямованість усього процесу на підвищення рівня життя населення, його добробуту.

Зважаючи на вищезазначене, вважаємо за доцільне під категорією «економічний розвиток» розуміти якісну зміну способів використання засобів виробництва економічних благ (у тому числі за рахунок інновацій), що призводить до суттєвого поліпшення рівня економічного добробуту населення, водночас не приносячи шкоди навколишньому середовищу.

Для сучасного дослідника, що вивчає фінансову політику держави та економічний розвиток у їхніх взаємозумовленості та взаємозв'язку, і володіє до-

ступом до наукових надбань минулого, легко помітити, що положення класичної економічної теорії «були основними при розробці та реалізації фінансових політик багатьох розвинених країн світу», на що вказує Г. Степанова [21]. Переломний момент відбувся у 1929—1930 роках (рис. 1).

Велика депресія висвітлила негативні наслідки саморегулювання економіки і призвела до зміни поглядів науковців на роль держави в регулюванні соціально-економічних процесів. Кейнсіанці перші зауважили, що капіталізм не володіє механізмом забезпечення економічної стабільності [22].

Відповідно, більшість дослідників державної фінансової політики періоду після Великої депресії вказують на вплив державної фінансової політики на економічний розвиток.

Розглянемо деякі наукові концепції, що пояснюють цей взаємозв'язок.

Рис. 1. Державне регулювання економіки в економічній думці

Примітка. Авторська розробка.

Не зважаючи на розуміння того, що держава повинна втручатись у функціонування економік, відразу після Великої депресії не існувало теоретичного обґрунтування державного втручання в економіку, всі заходи впливу, що здійснювалися державою, мали радше інтуїтивний характер, ніж науковий і теоретичний.

Теоретичні обґрунтування державного втручання в економіку першим здійснив Дж. Кейнс у праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей» [22]. У цій праці розроблено макроекономічну теорію, основою якої стало державне регулювання економіки. Роль учень Дж. Кейнса була настільки вагомою, що їх називали «кейнсіанською революцією».

На відміну від кейнсіанців, монетаристи, обґрунтовували обмежений вплив держави на економіку

(«контрреволюцією Фрідмена»), а саме шляхом втручання у грошово-кредитну сферу. М. Фрідмен вважав, що держава може регулювати обсяги номінального ВВП за допомогою грошової емісії [23]. Згідно з «монетарним правилом» М. Фрідмена, для досягнення стабільного економічного розвитку потрібно забезпечити стабільне збільшення грошової маси. Відповідно, грошова маса має збільшуватися щорічно тими самими темпами, що й щорічний темп зростання реального ВВП [23].

У подальшому наукова дискусія точилася не стосовно факту державного втручання в економіку, а стосовно міри самого втручання. Погляди найвидатніших представників економічної думки ХХ століття на втручання держави в економіку представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Погляди провідних науковців Заходу ХХ століття на державне втручання в економіку

Автор	Трактування
Лаффер А., Фелдстайн М. [24; 25]	Акцентували увагу на тому, що для забезпечення оптимального рівня соціально-економічного розвитку суспільства важливо формувати збалансований бюджет. Вказували на зв'язок між доходами бюджету і середніми податковими ставками у країні. Засвідчують вплив податкового навантаження на економічне зростання. Зазначали, що стимулювати підприємництво в державі можна завдяки досягненню певного оптимального рівня оподаткування
Сакс Дж. [26]	Наголошував на необхідності використання фіскальних і монетарних інструментів з метою впливу на економіку, в тому числі на такі показники її стану та розвитку, як інфляція, безробіття, рівень виробництва, ціноутворення, а також на характер міжнародної торгівлі. При цьому у своїх працях вказував, що визначення міри впливу бюджетної та грошової політики на економічні процеси є однією з найбільш вагомих проблем макроекономіки
Фішер С., Дорнбуш Р., Шмалензі Р. [27]	Робили наголос на необхідності паралельного впровадження грошової та фіскальної політик, причому між цими політиками повинна бути чітка координація. Досягти визначених цілей в економіці можна лише за умови використання фіскальних і монетарних інструментів. Виділяють такі типи фінансової політики, як: політика стабілізації, політика економічного зростання, політика обмеженого обсягу ділової активності
Макконел К., Брю С. [28]	Розглядають фінансово-бюджетну політику як «сукупність змін, які вносяться урядом, у порядок державних видатків та рівень оподаткування, направлених на досягнення повної зайнятості та виробництва неінфляційного національного продукту»
Тінберген Ян [29]	Виявив неоднорідність економічної політики на всіх стадіях її провадження (від розробки до реалізації). Математично довів зв'язки між цільовими показниками реалізації економічної політики і факторами, що впливають на них
Самуельсон П. [30]	Виділяє бюджетно-податкову і грошово-кредитну складові фінансової політики держави. За допомогою використання інструментів цих двох політик держава може впливати на економічний розвиток
Манделл Р. [31]	Нобелівський лауреат з економіки (1999 р.). Премію отримав «за аналіз монетарної і фіскальної політики за різних режимів валютного курсу та аналіз оптимальних валютних зон». Його напрацювання стали основою для подальших наукових досліджень сучасного розуміння ефективної державної політики
Саммерс Л. [32]	Виступив на захист класичної теорії вільних ринків. Вважає, що якщо ринкам «не заважати», а дати працювати (принцип «laissez-faire»), то вони самі впораються з наявними викликами фінансової сфери без допомоги держави

Примітка. Складено за [24—32].

Більшість відомих представників наукової думки XX століття, чий погляд на роль держави в перебігу економічних процесів коротко представлено в *табл. 2*, виступають за втручання держави в економіку (винятком є тільки Л. Саммерс, який категорично підтримував постулати класичної теорії і наполягав на невтручанні держави в економіку, яка, на його думку, здатна справитися з будь-якими викликами в разі відсутності втручання в економічні процеси з боку держави). Їхні думки різняться стосовно міри впливу, сфер втручання, а також інструментів, що може держава використовувати задля досягнення поставлених цілей. Причому, варто зауважити, що більшість із учених досліджували саме фінансову сферу економіки.

Оскільки ми дослідили сучасні підходи до визначення категорій «фінансова політика» та «економічний розвиток», а також розглянули основні підходи до тлумачення втручання держави в економіку, а саме у сферу фінансів, важливо розглянути основні складові формування та реалізації фінансової політики, а саме такі, як основні завдання, принципи, процес, типи і види тощо.

Т. Д. Сіташ зазначає, що фінансова політика повинна мати певні завдання, серед яких виділяє такі [1]:

- максимізація обсягів фінансових ресурсів в економіці та створення для цього умов;
- формування механізму раціонального розподілу і використання цих ресурсів;
- використання фінансових методів для забезпечення належного регулювання, стимулювання та контролю за економічними і соціальними процесами;
- належне функціонування фінансового механізму;
- ефективність системи управління державними фінансами.

Н. С. Танклевська, яка досліджує шляхи вдосконалення державної фінансової політики в Україні, виділяє всього три основні завдання, які вона покликана вирішити, а саме [33]:

- збільшення обсягів фінансових ресурсів і підвищення ефективності їх використання;
- структурна перебудова (разом із усебічним оздоровленням) економіки;
- досягнення більш високого рівня добробуту населення за рахунок підвищення соціальної спрямованості державної фінансової політики.

Як бачимо, такий підхід до формування основних завдань фінансової політики, не зважаючи на свій мінімалізм, є значно конкретнішим, адже, по суті, об'єднує окремі завдання, які пропонує Т. Сіташ, а також третім завданням чітко вводить соціальну складову, тобто те, заради чого власне і реалізовується в кінцевому підсумку фінансова політика.

Група інших дослідників (Н. Алексеева, Т. Табакова) деталізують завдання фінансової політики, виділяючи серед них такі, як [34]:

- сталий економічний розвиток;

- стабільна фінансова система;
- нейтралізація загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру;
- недопущення широкомасштабного впливу капіталу з країни;
- запобігання конфліктам між суб'єктами економічних відносин;
- запобігання фінансовим злочинам і формування системи відповідальності за порушення законодавства;
- стимулювання розвитку ділової активності;
- розвиток законодавчої бази;
- культура фінансової діяльності.

Вважаємо, що кожен із підходів до формування завдань фінансової політики має право на життя на певному етапі реалізації фінансової політики, а також залежно від типу і виду фінансової політики, що впроваджується на національному рівні. Проте важливо, щоб фінансова політика здійснювалася відповідно до певних принципів. Вважаємо, що найбільш повно ці принципи було визначено А. Я. Крупкою, що досліджував процес побудови фінансової політики держави, урахувавши вітчизняну і закордонну наукову практику. А. Я. Крупка зазначає, що для нього надзвичайно важливими є принципи, на яких ґрунтується ця побудова. До таких принципів він відносить принципи системності, комплексності, публічності та справедливості [35]:

- принцип системності передбачає необхідність урахування можливості впливу реалізовуваної фінансової політики на всі складові економічної політики;
- принцип комплексності означає, що фінансова політика має бути гнучкою і водночас проводитися комплексно і в багатьох напрямках;
- дотримання принципу публічності вимагає від фінансової політики бути зрозумілою і доступною для всіх користувачів інформації;
- принцип справедливості повинен передбачати неупереджений, обґрунтований, а отже, справедливий розподіл ВВП між різними суб'єктами економічних відносин.

Нагадаємо, що С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі виділили такі види фінансової політики, як: політика стабілізації, політика економічного зростання, політика обмеженого обсягу ділової активності [27]. Сьогодні науковці теж поділяють фінансову політику на різні типи. Так, поділ С. Фішера, Р. Дорнбуша і Р. Шмалензі стала основою поділу фінансової політики відповідно до завдань, що вирішуються в суспільстві. Розглянемо особливості реалізації кожного з наведених видів фінансової політики (*рис. 2*).

Оскільки політика стабілізації спрямована на підтримання економічної рівноваги, то, очевидно, що й залежно від стадії економічного циклу. Таким чином розглядають політику стабілізації після економічного економічного спаду та політику стабілізації в період

економічного підйому. Відповідно, ці політики мають діаметрально протилежний характер: перша має стимулювальний характер, друга — стримувальний (обмежувальний).

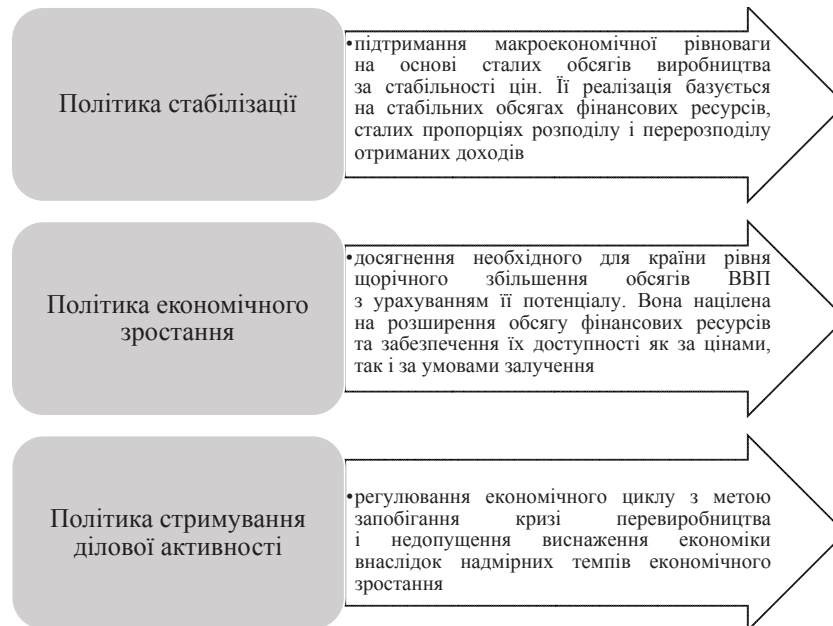

Рис. 2. Види фінансової політики залежно від завдань, що вирішуються в суспільстві

Примітка. Складено за [36].

Як зазначає В. Опарін [36], політика економічного зростання може реалізовуватися трьома різними способами, а саме шляхом зростання державних видатків, зниження рівня оподаткування і проведення політики «дешевих грошей». Учений звертає увагу на те, що використання державних видатків як стимулу зростання ВВП характеризує прямий державний вплив на основі бюджетного фінансування економічних потреб. Це фінансування відображає приплив додаткових зовнішніх ресурсів, потрібних підприємствам для розширення обсягів виробництва.

Зниження рівня оподаткування (збільшення маси внутрішніх ресурсів підприємств) і політика «дешевих грошей» (мінімізація процентних ставок за кредита-

ми, що дає змогу розширити можливості підприємств у залученні кредитних ресурсів) здійснюються за допомогою використання одних і тих самих інструментів, проте по-різному. Такими інструментами виступають державні видатки, рівень оподаткування, процентні ставки за кредит.

Після того, коли поставлені чіткі завдання, яких потрібно досягти в результаті реалізації фінансової політики, важливо визначитись із типом фінансової політики. Тип фінансової політики, як зазначає В. Опарін [36], визначається характером регламентування фінансових відносин у суспільстві, яке може здійснюватись державою в законодавчій та адміністративній формах (рис. 3).

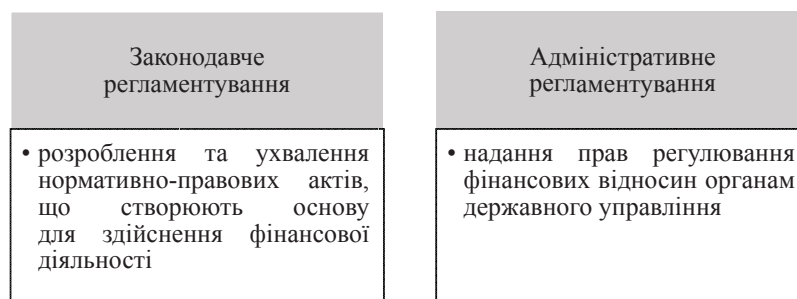

Рис. 3. Характер регламентування фінансових відносин у суспільстві

Примітка. Авторська розробка.

Очевидно, що в демократичних суспільствах основною формою розроблення і реалізації фінансової політики є перша — законодавче регламентування, адже вона створює рівні умови для функціонуван-

ня всіх суб'єктів фінансової системи, а також створює для них стабільну і зрозумілу правову основу, що дозволяє досягнути стійкості і самій фінансовій політиці.

Фінансова політика поділяється на три типи: сувору регламентація, помірна регламентація, політика мінімальних обмежень. Такий поділ відбувається залежно від того, як між собою співвідносяться

частини доходу, що розподіляється і споживається на основі законодавчого та адміністративного регламентування фінансових відносин у суспільстві (рис. 4).

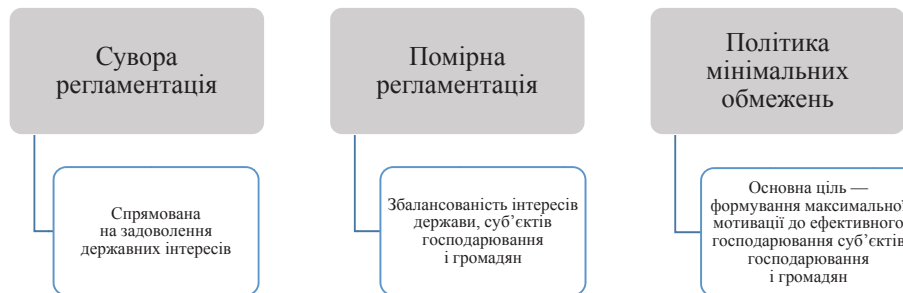

Рис. 4. Типи фінансової політики

Сувору регламентація передбачає регулювання державою переважної частини фінансових відносин. Суб'єкти господарювання, домогосподарства і звичайні громадяни обмежені у своїх правах, вони (права) визначаються конкретними правилами, установленими нормативно-правовими актами.

Фінансова політика суворої регламентації є звичним явищем у фінансовій моделі адміністративної економіки, а також застосовується в разі існування обмеженості фінансових ресурсів у державі. Однак вона не є ефективною, адже не стимулює суб'єктів господарювання до ефективної та продуктивної діяльності. Причиною, як зазначає В. Опарін, є те, основним фінансовим продуктом — доходом більше розпоряджається держава, ніж його власники — юридичні та фізичні особи [36].

Помірна регламентація врівноважує інтереси держави і суспільства, забезпечує їм достатні мотиваційні стимули для продуктивної діяльності, але водночас

дає державним органам можливість впливати на соціально-економічний розвиток.

Політика мінімальних обмежень передбачає створення для суб'єктів господарювання, домогосподарств і громадян максимальні умови для ефективного та продуктивного функціонування. Регламентуванню піддаються тільки відносини із самою державою. Взаємовідносин між різними суб'єктами економіки здійснюються на договірній основі [36].

Висновки. Підсумовуючи все вищезазначене, узагальнимо, що фінансова політика є складним суспільно-економічним явищем, яка являє собою сукупність різноманітних заходів, що спрямовані на оптимальні формування, розподіл і використання фінансових ресурсів з метою досягнення певного рівня економічного розвитку. Характер, тип і вид фінансової політики залежать від умов, у яких вона реалізовується (у тому числі обсягів фінансових ресурсів у державі), і рівня економічного розвитку, що планується досягти.

Список використаної літератури

1. Сіташ Т. Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика [Електронний ресурс] / Т. Д. Сіташ // Академічний огляд. — 2015. — № 1 (42). — Режим доступу : <http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2015/6.pdf>.
2. Адаменко І. П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни / І. П. Адаменко // Бізнесінформ. — 2014. — № 3. — С. 341—345.
3. Карпінський Б. А. Фінанси : термінологічний словник / Б. А. Карпінський, Т. Б. Шира. — Київ : ВД «Професіонал», 2007. — 441 с.
4. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовський, Е. Б. Стародубцева. — Москва : ИНФРА-М, 1999. — 479 с.
5. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : монографія / В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін ; за наук. ред. В. Федосова. — Київ : КНЕУ, 2002. — 387 с.
6. Запатріна І. В. Формування фінансової політики держави: євроінтеграційний вимір / І. В. Запатріна // Вісник КНТЕУ. — 2012. — № 2. — С. 59—73.
7. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. — Київ : НІОС, 2001. — 416 с.
8. Фінанси / С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін. ; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — Київ : ДННУ АФУ, 2009. — 848 с.
9. Малишко В. В. Фінансова політика держави на сучасному етапі [Електронний ресурс] / В. В. Малишко, А. О. Пучко // Траекторія науки. — 2017. — Т. 3. — № 1. — Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/148.pdf>.

10. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. / за ред. чл.-кора НАН України А. І. Даниленка. — Київ : Фенікс, 2008. — Т. 1. — 468 с.
11. Фінансово-кредитні відносини в Україні: становлення, розвиток, напрями вдосконалення : монографія / Б. І. Пшик ; Інститут регіональних досліджень НАН України. — Київ : УБС НБУ, 2011. — 551 с.
12. Радіонов Ю. Д. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні [Електронний ресурс] / Ю. Д. Радіонов // Наукові праці НДФІ. — 2014. — № 4 (69). — Режим доступу : http://portal.rp.int/doccatalog/document/16742074/Zvit_2012.pdf.
13. Кармазін В. А. Стабільний економічний розвиток — запорука технологічного прориву України [Електронний ресурс] / В. А. Кармазін, Ю. М. Огієнко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». Проблеми сталого розвитку національної економіки. — 2010. — Режим доступу : http://economy.kpi.ua/files/files/7_kpi_2010_7.pdf.
14. Огаренко Т. Ю. Категорії «економічний розвиток» і «розвиток економіки»: суть та співвідношення / Т. Ю. Огаренко // Сталий розвиток економіки. — 2013. — № 4. — С. 265—270.
15. Кендюхов О. Чинники випереджаючого економічного розвитку [Електронний ресурс] / О. Кендюхов, К. Ягельська // Вісник економічної науки України. — 2013. — № 2. — Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/89191/12-Kendyuhov.pdf?sequence=1>.
16. O'Sullivan, A. Economics: Principles in Action / A. O'Sullivan, S. M. Sheffrin. — New Jersey : Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River, 2003.
17. Conteras R. How the Concept of Development Got Started [Electronic resource] / R. Conteras // University of Iowa Center for International Finance and Development. — 2010. — Available at : <http://cbdd.wsu.edu/kewlcontent/cdoutput/TR501/page59.htm>.
18. Словник міжнародної економіки Деардофа [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www-personal.umich.edu/~alandear/glossary/e.html#EconomicDevelopment>.
19. Myint H. Economic development / H. Myint, A. O. Krueger // Encyclopædia Britannica. — 2009.
20. Economic Development. Business dictionary [Electronic resource]. — Available at : <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-development.html>.
21. Степанова Г. Фінансова політика як інструмент економічного розвитку країни / Г. Степанова // Фінанси. — 2014. — Вип. III (55). — С. 271—281.
22. Кейнс Дж. М. Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей [Електронний ресурс] / Дж. М. Кейнс. — Режим доступу : <http://bibliograph.com.ua/keyns-1>.
23. Фридмен М. Количественная теория денег [Электронный ресурс] / М. Фридмен. — Режим доступа : http://www.library.fa.ru/files/kolichestvennaya_teoriya_deneg.pdf.
24. Laffer A. The Ellipse: An Explication of the Laffer Curve in a Two-Factor Model / A. Laffer // The Financial Analyst's Guide to Fiscal Policy. — New York : Greenwood Press, 1986. — P. 1—35.
25. Feldstein M. Some supply-side propositions / M. Feldstein // American Economic Review. — Chicago : Markham Pub. Co., 1969.
26. Sachs J. D. Macroeconomics in the global economy / J. D. Sachs ; Harvard University. — 1993. — 778 p.
27. Фишер С. Экономика : пер. с 2 англ. изд. / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи. — Москва : Дело ЛТД, 1995. — 864 с.
28. Макконнел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика : пер. с 14 англ. изд. / К. Р. Макконнел, С. Л. Брю. — Москва : ИНФРА-М, 2003. — 972 с.
29. Тинберген Я. Экономическая политика: принципы и цели / Я. Тинберген. — Москва, 1956.
30. Самуельсон П. Макроекономіка : пер. з англ. / П. Самуельсон, В. Нордгауз. — Київ : Основи, 1995. — 544 с.
31. Mandel R. Monetary Theory: Interest, Inflation and Growth in the World Economy [Electronic resource] / R. Mandel. — 1971. — Available at : <http://robertmundell.net/major-works/monetary-theory-interest-inflation-and-growth-in-the-world-economy>.
32. Лоуренс Генри Саммерс [Электронный ресурс] / Economic-definition. — Режим доступа : http://economic-definition.com/Officials/Lourens_Genri_Sammers_Lawrence_Henry_Summers_eto.html.
33. Танклевська Н. С. Удосконалення державної фінансової політики / Н. С. Танклевська // Продуктивні сили України. — 2009. — № 1. — С. 56—61.
34. Алексеева Н. Фінансова політика України в умовах інтеграційних процесів: доміанти, ризики та виклики сучасності / Н. Алексеева, Т. Табакова // Ринок цінних паперів України. — 2015. — № 3—4. — С. 149—156.
35. Крупка А. Я. Методологія формування та реалізації фінансової політики держави / А. Я. Крупка // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ : матер. наук. конф. проф.-викл. складу, м. Тернопіль, 10 квіт. 2013 р. — Тернопіль : Вектор, 2013. — 134 с.
36. Опарін В. М. Засади структурно-орієнтованої фінансової політики держави в перехідній економіці [Електронний ресурс] / В. М. Опарін. — Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/5556/1/271%20-%20279.pdf>.

References

1. Sitash, T. D. (2015). Finansova polityka derzhavy: prahmatyka ta problematyka [Financial Policies of the State: Pragmatics and Problems]. *Akademichnyi ohliad — Academic Review*, 1. Retrieved from <http://acadrev.duan.edu.ua/images/stories/files/2015/6.pdf> [in Ukrainian].
2. Adamenko, I. P. (2014). Finansova polityka yak instrument sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy [Financial policy as an instrument of socio-economic development of the country]. *Biznesinform — Businessinform*, 3, 341—345 [in Ukrainian].
3. Karpinskyi, B. A., & Shyra, T. B. (2007). *Finansy: terminolohichnyi slovnyk* [Finance: Terminology Dictionary]. Kyiv: VD «Profesional» [in Ukrainian].
4. Raizberh, B. A., Lozovsky, L. Sh., & Starodubtseva, E. B. (1999). *Sovremennyy ehkonomicheskij slovar'* [Modern Economic Dictionary]. Moscow: INFRA-M [in Russian].
5. Fedosov, V., Oparin, V., & Lovochkin, S. (2002). *Finansova restrukturyzatsiia v Ukraini: problemy i napriamy* [Financial restructuring in Ukraine: problems and directions]. Fedosov, V. (Eds.). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
6. Zapatrina, I. V. (2012). Formuvannia finansovoi polityky derzhavy: yevrointehratsiyni vymir [Formation of the financial policy of the state: the eurointegration dimension]. *Visnyk KNTEU — The Bulletin of KNTEU*, 2, 59—73 [in Ukrainian].
7. Vasylyk, O. D. (2001). *Teoriia finansiv* [Theory of Finance]. Kyiv: NIOS [in Ukrainian].
8. Yurii, S. I., Fedosov, V. M., & Alekseenko, L. M. (et al.). (2009). *Finansy* [Finance]. Kyiv: DNNU AFU [in Ukrainian].
9. Malyshko, V. V., & Puchko, A. O. (2017). Finansova polityka derzhavy na suchasnomu etapi [The financial policy of the state at the present stage]. *Traektoriya nauky — Trajectory of science*, 1 (3). Retrieved from <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/148.pdf> [in Ukrainian].
10. Danylenko, A. I. (Eds.). (2008). *Finansovo-monetarni vazheli ekonomichnoho rozvytku* [Financial and monetary instruments of economic development]. Vol. 1. Kyiv: Fenix [in Ukrainian].
11. Pshyk, B. I. (2011). *Finansovo-kredytni vidnosyny v Ukraini: stanovlennia, rozvytok, napriamy vdoshkonalennia* [Financial and credit relations in Ukraine: formation, development, directions of perfection]. Kyiv: UBS NBU [in Ukrainian].
12. Radionov, Yu. D. (2014). Finansova polityka ta problemy efektyvnosti yii realizatsii v Ukraini [Financial Policy and Problems of its Implementation in Ukraine]. *Naukovi pratsi NDFI — Scientific Papers NDFI*, 4. Retrieved from http://portal.rp.int/doccatalog/document/16742074/Zvit_2012.pdf [in Ukrainian].
13. Karmazin, V. A., & Ohienko, Yu. M. (2010). Stabilnyi ekonomichnyi rozvytok — zaporuka tekhnolohichnoho proryvu Ukrainy [Stable economic development is the key to Ukraine's technological breakthrough]. *Ekonomichnyi visnyk NTUU «KPI». Problemy staloho rozvytku natsionalnoi ekonomiky — Economic Bulletin of NTUU «KPI». Problems of Sustainable Development of the National Economy*. Retrieved from http://economy.kpi.ua/files/files/7_kpi_2010_7.pdf [in Ukrainian].
14. Oharenko, T. Yu. (2013). Katehorii «ekonomichnyi rozvytok» i rozvytok ekonomiky: sut ta spivvidnoshennia [Categories «Economic Development» and «Economic Development»: Essence and Relationship]. *Stalyi rozvytok ekonomiky — Sustainable Development of the Economy*, 4, 265—270 [in Ukrainian].
15. Kendiukhov, O., & Yahelska, K. (2013). Chynnyky vyperedzhaiuchoho ekonomichnoho rozvytku [Factors of the Outlying Economic Development]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy — Bulletin of economic science of Ukraine*, 2. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/89191/12-Kendyuhov.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
16. O'Sullivan, A., & Sheffrin, S. M. (2003). *Economics: Principles in Action*. New Jersey: Pearson Prentice Hall, Upper Saddle River.
17. Conteras, R. (1999). How the Concept of Development Got Started, University of Iowa Center for International Finance and Development. Retrieved from <https://essex.rl.talis.com/items/64FF5526-210C-F67E-AB7F-33A818FE8513.html>.
18. Slovnyk mizhnarodnoi ekonomiky Deardofa [Dictionary of the international economy of Deardfo]. www.personal.umich.edu/~alandear/glossary/e.html#EconomicDevelopment [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.personal.umich.edu/~alandear/glossary/e.html#EconomicDevelopment> [in Ukrainian].
19. Myint, H., & Krueger, A. O. (2009). Economic development. *Encyclopædia Britannica*.
20. Economic Development. Business dictionary. [www.businessdictionary.com](http://www.businessdictionary.com/definition/economic-development.html). Retrieved from <http://www.businessdictionary.com/definition/economic-development.html>.
21. Stepanova, H. (2014). Finansova polityka yak instrument ekonomichnoho rozvytku krainy [Financial policy as an instrument of economic development of the country]. *Finansy — Finance*, III, 271—281 [in Ukrainian].
22. Keins, Dzh. M. Zahalna teoriya zainiatosti, vidsotka i hroshei [General theory of employment, interest and money]. *bibliograph.com.ua*. Retrieved from <http://bibliograph.com.ua/keyns-1> [in Ukrainian].
23. Frydmen, M. (n. d.). Kolichestvennaya teoriya deneg [The quantitative theory of money]. [www.library.fa.ru](http://www.library.fa.ru/files/kolichestvennaya_teorija_deneg.pdf). Retrieved from http://www.library.fa.ru/files/kolichestvennaya_teorija_deneg.pdf [in Russian].
24. Laffer, A. (1986). The Ellipse: An Explication of the Laffer Curve in a Two-Factor Model. *The Financial Analyst's Guide to Fiscal Policy*. (pp. 1—35). New York: Greenwood Press.

25. Feldstein, M. (1969). Some supply-side propositions. *American Economic Review*. Chicago: Markham Pub. Co.
26. Sachs, J. D. (1993). *Macroeconomics in the global economy*. Harvard University.
27. Fysher, S., Dornbush, R., & Shmalenzy, R. (1995). *Ekonomika — Economics*. (pp. 512—513). Moscow: Delo [in Russian].
28. Makkonnel, K. R., & Briu, S. L. (2003). *Ekonomiks: principy, problemy i politika [Economics: Principles, Problems, and Politics]*. Moscow: INFRA-M [in Russian].
29. Tynberhen, Ya. (1956). *Ekonomicheskaya politika: principy i celi [Economic Policy: Principles and Objectives]*. Moscow [in Russian].
30. Samuelson, P., Nordhauz, V. (1995). *Makroekonomika [Macroeconomics]*. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian].
31. Mandel, R. (1971). Monetary Theory: Interest, Inflation and Growth in the World Economy. (n. d.). obertmundell.net. Retrieved from <http://robertmundell.net/major-works/monetary-theory-interest-inflation-and-growth-in-the-world-economy>.
32. Economic-definition. (n. d.). *Lourens Genri Sammers [Lawrence Henry Summers]*. Retrieved from http://economic-definition.com/Officials/Lourens_Genri_Sammers_Lawrence_Henry_Summers_eto.html [in Russian].
33. Tanklevska, N. S. (2009). Udoskonalennia derzhavnoi finansovoi polityky [Improving Public Financial Policy]. *Produktyvni syly Ukrainy — Productive Forces of Ukraine*, 1, 56—61 [in Ukrainian].
34. Aleksieieva, N., & Tabakova, T. (2015). Finansova polityka Ukrainy v umovakh intehtatsiinykh protsesiv: dominanty, ryzyky ta vyklyky suchasnosti [Financial Policy of Ukraine in the Conditions of Integration Processes: Dominants, Risks and Challenges of Modernity]. *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy — Securities Market of Ukraine*, 3—4, 149—156 [in Ukrainian].
35. Krupka, A. Ya. (2013). Metodolohiia formuvannia ta realizatsii finansovoi polityky derzhavy [Methodology of formation and realization of state financial polic]. *Metodolohichni problemy finansovoi teorii ta praktyky v umovakh provedennia systemnykh reform: mater. nauk. konf. prof.-vykl. skladu, m. Ternopil, 10 kvit. 2013 r. — Methodological problems of financial theory and practice in the context of system reforms: mater. sciences conf. professor warehouse, m. Ternopil, April 10. 2013*. Ternopil: Vektor [in Ukrainian].
36. Oparin, V. M. (2010). Zasady strukturno-orientovanoi finansovoi polityky derzhavy v perekhidnii ekonomitsi [Fundamentals of the Structural-Oriented Financial Policy of the State in Transition Economies]. *ir.kneu.edu.ua* Retrieved from <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/5556/1/271%20-%20279.pdf> [in Ukrainian].